

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

РАЗПОРЕЖДАНЕ

гр. София, 29 януари 2026 г.

Тълкувателно дело № 1/2026 г. на Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд (ОСГК на ВКС) е образувано с разпореждане от 15.01.2026 г. на председателя на Върховния касационен съд по предложение на изпълняващия функциите на председател на Комисията за отнемане на незаконно придобито имущество (Комисията). За докладчик по делото е определена съдия Илияна Папазова, а членове на комисията, натоварена с изготвянето на проект за тълкувателно решение, са съдия Емил Томов и съдия Джулиана Петкова. Тълкувателното дело е образувано на основание чл. 125 вр. чл. 124, ал. 1, т. 1 от Закона за съдебната власт във вр. с чл. 2 от Правилата за приемане на тълкувателни решения от Общото събрание на Гражданската колегия, Общото събрание на Търговската колегия и Общото събрание на Гражданската и Търговската колегия на Върховния касационен съд (Правилата) по следните въпроси:

„Какви са задължителните материалноправни предпоставки за реализиране на потестативното право на държавата за отнемане на незаконно придобито имущество? Къде са нормативно регламентирани?“

В изпълнение на правомощията си по чл. 7.1 от Правилата комисията е провела подготвително заседание на 19.01.2026 г., на което е приела, че въпросите се разрешават противоречиво от състави на Върховния касационен съд.

Констатиран са противоречия по отношение на начина, по който се разрешават два въпроса: първият е свързан с тълкуването на законовата дефиниция на понятието „значително несъответствие“, дадена в § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ, а вторият е във връзка с прилаганите стандарти относно изискването за наличие на „обосновано предположение“ за връзка между деянието, за което е повдигнато обвинение на проверяваното лице и произхода на придобитото имущество.

Относно първия въпрос, касаещ понятието „значително несъответствие“:

Съгласно чл. 107, ал. 1 ЗОНПИ, за да образува производство за отнемане на незаконно придобито имущество, Комисията следва да е преценила, че „може да се направи обосновано предположение, че дадено имущество е незаконно придобито“. Съгласно чл. 107, ал. 2: „Обосновано предположение е налице, когато след проверка се установи значително несъответствие в имуществото на проверяваното лице“. Легалната дефиниция, дадена в § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ на понятието „значително несъответствие“, е „онзи размер на несъответствието между имуществото и нетния доход, който надвишава 150 000 лв. за целия проверяван период“. Понятието „нетни доходи“ също има легално определение в § 1, т. 8 от ДР на ЗОНПИ – „доходи, приходи или източници на финансиране, намалени с размера на извършените обичайни и извънредни разходи от проверяваното лице и членовете на семейството му“, като „обичайни разходи“ са „разходите за издръжка на лицето и на членовете на

семејството му съобразно данните на Националният статистически институт“ (§ 1, т. 9 от ДР на ЗОНПИ).

При тази законова регламентация мнозинството от съставите на ВКС приемат относно значителното несъответствие, че тъй като на отнемане подлежи имущество (не доход) и то трябва да съществува реално, т.е. да е налично към момента на приключване на проверката, първо следва да се определи кое имущество е налично в началото и в края на проверявания период и каква е паричната му равностойност. След това двете стойности се съпоставят и се установява дали има разлика. Приема се, че отнемане може да се извърши, само ако имуществото в края на проверявания период се е увеличило в сравнение с това в началото на периода и ако това увеличение е над посочения от закона размер. Едва когато се установи такова превишение, се изследва въпросът дали придобиването му е станало с доходи със законен характер. Отнемането е възможно при наличие на значително несъответствие, а несъответствието е налице, когато превишението не се дължи на получен през проверявания период законен доход. В този смисъл са например решенията по гр. д. № 1998/2018 г. на IV г. о., по гр. д. № 3010/2023 г. на IV г. о., гр. д. № 4768/2019 г. на IV г. о., гр. д. № 3649/2020 г. на IV г. о., гр. д. № 2652/2023 г. на III г. о., гр. д. № 1998/2018 г. на IV г. о., гр. д. № 3698/2021 г. на IV г. о., гр. д. № 2812/2020 г. на III г. о., гр. д. № 4429/2019 г. на IV г. о.

Вторият подход за определяне на значителното несъответствие е да бъдат установени и съпоставени стойността на приходите, разходите и на имуществото за целия проверяван период (без първоначално да се съпоставя налично имущество в началото и в края на проверявания период).

Противоречиво се разрешава и въпросът как следва да се процедира, когато се установи, че нетните доходи за проверявания период са отрицателна величина.

Състави на ВКС приемат, че „когато стойността на самото имущество по смисъла на § 1, т. 4 от ДР на ЗОНПИ не надвишава 150 000 лв., то няма как да се формира значително несъответствие по смисъла § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ независимо от размера на нетните доходи по смисъла на § 1, т. 8 от ДР на ЗОНПИ“, защото нетният доход, разбиран като „превишение на общия размер на приходите (т. нар. „брутен доход“) над общия размер на разходите през проверявания период, може да е нулева, но не и отрицателна величина“ (вж. решение по гр. д. № 5134/2021 г. на IV г. о., гр. д. № 2652/2023 г. на III г. о., гр. д. № 2323/2024 г. на III г. о.) Идеята е, че не може да има понятие като „отрицателен нетен доход“, защото по същество си това вече са разходи, а не доходи и те няма как да бъдат прибавени към стойността на установеното налично имущество. Евентуалната разлика с отрицателен знак ще е доказателство за неизяснен източник на средства за съществуването на проверяваното лице и неговото семейство, но не представлява „обогатяване“ по смисъла на закона. При този подход се приема, че не може да се формира „значително несъответствие“ от 150 000 лв., когато стойността на налично имущество е в размер под посочената сума. Освен това, за да е налице „значително несъответствие“, т.е. за да е възможна разлика от 150 000 лв. между нетния доход и наличното имущество, следва нетният доход да е положителна величина.

По-различно становище е застъпено в мотивите на решение по гр. д. № 704/2024 г. на III г. о. на ВКС (без да е отговор на поставен въпрос по чл. 280, ал.1 ГПК). В съдебния акт е посочено, че „без да се вземе предвид нетният доход на ответниците за

проверявания период, не е възможно да се обоснове извод за несъответствие в положителна или отрицателна посока, който да е съответен на закона.“ Определен е като неправилен „генерализираният извод, че след като в края на проверявания период наличното имущество в патримониума на проверяваното лице е на стойност под размера, посочен в § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ, този показател е достатъчен, нетният доход е без значение и значително несъответствие не би могло да има“. Посочено е, че само след като бъдат установени приходите и разходите, може да се даде отговор на въпроса „дали при изчисляване на значително несъответствие – нетният доход на проверяваното лице“ ще се съобразява като „установена положителна величина по смисъла на закона, а в останалите случаи като нулева величина, или в резултат на извършен икономически анализ може към отрицателния нетен доход да се прибави наличното имущество и тази величина да образува несъответствие“.

Това разбиране (че може към отрицателния нетен доход да се прибави наличното имущество и тази величина да образува несъответствието) е застъпено във влезлите в сила решения по в. гр. д. № 486/2023 г. на Апелативен съд – Пловдив, в. гр. д. № 347/2022 г. на Апелативен съд – Велико Търново, гр. д. № 435/2022 г. на ОС – Враца, гр. д. № 252/2024 г. на ОС – Плевен, гр. д. № 43/2024 г. на ОС – Разград, гр. д. № 52/2024 г. на ОС – Плевен. В разглежданите в тези дела случаи имуществото на проверяваните лица подлежи на отнемане в полза на държавата, именно след като са сумирани стойностите на формирания отрицателен нетен доход и стойността на наличното имущество, като по този начин е изчисляван размерът на значителното несъответствие.

Следователно е налице противоречие в практиката на съдилищата по въпрос, касаещ формирането на значителното несъответствие по смисъла на § 1, т. 3 от ДР на ЗОНПИ като предпоставка за уважаване на иска по чл. 153 ЗОНПИ.

Относно втория въпрос, касаещ причинна връзка:

В една група решения (например по гр. д. № 2323/2024 г. на III г. о., гр. д. 4647/2021 г. на III г. о., гр. д. № 3939/2023 г. на IV г. о.) се приема, че тъй като на отнемане подлежи имущество, което е придобито от доходи, получени от незаконна дейност, наличието на незаконна дейност подлежи на доказване от Комисията. В противен случай отнемането на имущество би представлявало неоснователно упражнена принуда, с която необосновано и незаконно се нарушава и засяга неприкосновеното право на частна собственост. Изискването на постановена осъдителна присъда срещу проверяваното лице не е необходимо, тъй като деянието може да е несъставомерно или да не осъществява престъплението от субективна страна, или по друга причина да не е възможно постановяването на присъда, но е необходимо с оглед нуждите на ЗОНПИ да се докаже, че проверяваното лице е извършило забранената или незаконната дейност. Съгласно решения на ЕСПЧ срещу България (вж. §138 по делото Йорданов и др. срещу България от 23.09.2023 г. по жалби № 265/17 и 26473/18, §122 по делото Йорданов и др. срещу България), националният съд не може да постанови отнемане, без да предостави някои подробности относно престъпното поведение, от което се твърди, че произхожда имуществото, което трябва да бъде отнето и да покаже по обоснован начин, че това имущество би могло да бъде облага от това поведение. В посочените решения се приема, че стандартът на доказване на връзката (пряка или косвена) между доходите от незаконната дейност и придобитото

имущество е посоченият в ТР по т. д. № 7/2013 г. на ОСГК – достатъчно е връзката да може обосновано да се предположи логически, с оглед обстоятелствата по делото.

В друга група решения се приема, че липсата на доказан от ответниците законен източник на придобиване на средства би могло да направи предположението за наличието на такава връзка основателно, само ако „от доказателствата по делото се обосновава извод за влягане на средства, получени от конкретна престъпна дейност в имуществото, чието отнемане се иска“.

И в двете групи решения изискването за наличие на установена пряка или косвена връзка се обосновава с чл. 1 от Протокол 1 към ЕКЗПЧ, съгласно която „никой не може да бъде лишен от своята собственост, освен в интерес на обществото и съгласно указанията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право“. Отнемането на имущество е намеса в правото на собственост, гарантирано от ЕКЗПЧ, и за да бъде тя осъществена, следва кумулативно да се налице следните предпоставки: намесата да е законна, да е с легитимна цел и следва да е постигнат справедлив баланс между нуждите на обществения интерес и правата на засегнатите лица съобразно принципа за пропорционалност (вж. решения по гр. д. № 3635/23 г. на III г. о., в. гр. д. № 489/2024 г. на Апелативен съд – Бургас).

Има и решения, в които е посочено, че не се изисква установяване на връзка поради липса на изрична национална норма – решения по в. гр. д. № 379/2024 г. на Апелативен съд – Велико Търново, по гр. д. № 52/2024 г. на ОС – Плевен, по гр. д. № 43/2024 г. на ОС – Разград и др.

Следователно противоречието е относно изискването за връзка между незаконната дейност на проверяваното лице, за която му е повдигнато обвинение, и придобитото през проверявания период имущество като предпоставка за уважаване на иска по чл. 153 ЗОНПИ.

Съобразявайки изложеното, членовете на комисията считат искането за постановяване на тълкувателно решение за допустимо, но намират че на ОСГК на ВКС следва да се предложи следното:

Първо, от първия поставен въпрос да отпадне определението „задължителни“. Материалноправните предпоставки не могат да са задължителни или незадължителни. Освен това, в настоящия случай те не са изброени в чл. 153 ЗОНПИ, който регламентира правото на иск за отнемане в полза на държавата, а в чл. 107 от Глава Десета на ЗОНПИ „Установяване на незаконно придобито имущество“.

Второ, от първоначалната формулировка да отпадне вторият поставен въпрос: *„Къде са нормативно регламентирани?“* (визират се материалноправните предпоставки), защото по него противоречива практика не е формирана.

Комисията предлага въпросът, на който следва да бъде даден отговор по тълкувателното дело, да бъде формулиран по следния начин: ***„Кои са материалноправните предпоставки за реализиране на потестативното право на държавата за отнемане на незаконно придобитото имущество?“***

Съобразно чл. 7.3 вр. чл. 7.1 от Правилата възможността за редакция на поставения въпрос е от компетентността на Общото събрание.

По изложените съображения и на основание чл. 7.3 вр. чл. 7.1 от Правилата за приемане на тълкувателни решения от Общото събрание на Гражданската колегия, Общото събрание на Търговската колегия и Общото събрание на Гражданската и

РАЗПОРЕЖДАМ:

I. НАСРОЧВАМ тълкувателно дело № 1/2026 г. на **Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд** за разглеждане в закрито заседание на **5 февруари 2026 г. от 14 часа** за преценка относно прередактиране на поставените въпроси.

Съдиите от Гражданската колегия на ВКС да бъдат уведомени за насроченото закрито заседание по делото.

II. Настоящото разпореждане да се публикува на вътрешния и външния сайт на ВКС, секция „Тълкувателни дела“.

ГАЛИНА ЗАХАРОВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД